

Ở Trung Quốc, làm giàu không còn là vinh quang

Nguồn: Ruchir Sharma, “It’s no longer glorious to get rich in China – it’s dangerous,” Financial Times, 23/09/2024.

Biên dịch: Nguyễn Thị Kim Phụng

03/10/2024

Tại sao không còn ai muốn trở thành nhà tài phiệt hàng đầu Trung Quốc?

Tháng trước, Colin Huang (Hoàng Tranh), nhà sáng lập của công ty thương mại điện tử PDD, đã thu hút sự chú ý khi ông vươn lên trở thành người giàu nhất Trung Quốc. Nhưng ngay sau đó, PDD đã khiến các nhà đầu tư bất ngờ với dự báo lợi nhuận ảm đạm. Cổ phiếu của công ty nhanh chóng lao dốc. Hoàng đã mất 14 tỷ đô la chỉ sau một đêm và nhường vị trí dẫn đầu cho Chung Thiểm Thiểm, nhà sáng lập công ty đồ uống khổng lồ Nông Phú Sơn Tuyền. Trong vòng 24 giờ sau đó, Nông Phú Sơn Tuyền đã đưa ra báo cáo triển vọng u ám của riêng mình và Chung cũng nhanh chóng tụt khỏi vị trí đầu tiên trong danh sách những người giàu nhất nước.

Trên mạng xã hội Trung Quốc, người ta đang bàn tán liệu có hay không việc các nhà lãnh đạo doanh nghiệp đang cố tình hạ giá cổ phiếu của chính họ nhằm tránh cuộc đàn áp ngày càng lan rộng đối với tình trạng giàu có quá mức, vốn là trọng tâm trong chiến dịch “thịnh vượng chung” của nhà lãnh đạo Tập Cận Bình. Một nhà môi giới Phố Wall đã viết: không phải là không hợp lý khi kết luận rằng “không ai muốn trở thành người giàu nhất Trung Quốc” vào thời điểm chính phủ của nước này ngày càng mạnh tay hơn trên con đường xã hội chủ nghĩa.

Bất kể động cơ thực sự của những cảnh báo về lợi nhuận trên là gì, cách chúng được lan truyền trên mạng xã hội Trung Quốc phản ánh một sự thay đổi thực sự trong tinh thần quốc gia. Khi Đặng Tiểu Bình trở thành nhà lãnh đạo tối cao vào cuối thập niên 1970, ông đã làm thay đổi thái độ thù địch của chủ nghĩa Mao đối với việc tạo ra của cải. Ở đất nước ngày càng theo chủ nghĩa tư bản của ông, làm giàu là “vinh quang”.

Nhưng có một điều cần phải lưu ý. Làm giàu là vinh quang – nhưng chớ có trở nên quá giàu. Trung Quốc tạo ra nhiều của cải hơn hẳn so với các nước đang phát triển khác, nhưng tài sản của những cá nhân giàu nhất Trung Quốc vẫn khiêm tốn so với các nền kinh tế nhỏ hơn nhiều, bao gồm Nigeria và Mexico. Ngay cả trong thời kỳ bùng nổ mạnh mẽ hồi những năm 2000, dường như vẫn có một giới hạn bất thành văn: không cá nhân nào được sở hữu tài sản cao hơn 10 tỷ đô la. Danh sách tỷ phú của Trung Quốc cũng khác thường bởi tỷ lệ biến động lớn ở các vị trí hàng đầu.

Đến đầu những năm 2010, có ít nhất hai nhà tài phiệt đã chứng kiến giá trị tài sản ròng của mình tiếp cận ngưỡng mười tỷ đô la, chỉ để rồi phải vào tù vì tội tham nhũng. Điều đó không có nghĩa là những cáo buộc tham nhũng là vô căn cứ, chỉ là việc lựa chọn mục tiêu dường như phản ánh xu hướng cân bằng vốn tồn tại dai dẳng trong số các nhà lãnh đạo Trung Quốc.

Bản năng đó đã nở rộ dưới thời Tập. Sau khi lên nắm quyền vào năm 2012, ông đã phát động một chiến dịch chống tham nhũng lan rộng đến tận tầng lớp tinh hoa. Mục tiêu trong giai đoạn đầu là những nhân vật lớn trong khu vực công – các viên chức hoặc thái tử đảng. Trong lúc nền kinh tế Trung Quốc đang chậm lại, chế độ dường như không muốn đe dọa con ngỗng duy nhất vẫn đang đẻ trứng vàng trong khu vực tư nhân: các công ty công nghệ lớn. Qua nhiều năm, một số nhân vật ở Trung Quốc đã xây dựng được khối tài sản lớn hơn 10 tỷ đô la. Ba người đầu tiên vượt qua ngưỡng đó và tiếp tục chứng kiến tài sản của mình tăng lên là các nhà sáng lập ngành công nghệ, trong đó Jack Ma (Mã Vân) của Alibaba là người đứng đầu.

Tuy nhiên, sự khoan dung thâm lặng này đã thay đổi vào năm 2020, trong thời kỳ bùng nổ thị trường do kích thích kinh tế. Trung Quốc đã có thêm gần 240 tỷ phú – gấp đôi so với Mỹ – nhưng vào cuối năm đó, Mã đã có một bài phát biểu khiến số tỷ phú này không còn tăng thêm nữa. Trong một lời chỉ trích thận trọng nhưng rõ ràng, Mã đã đặt câu hỏi về hướng đi của Đảng Cộng sản, cảnh báo rằng việc quản lý quá mức có thể làm chậm quá trình đổi mới công nghệ, và rằng các ngân hàng Trung Quốc đang hoạt động với “tư duy của hiệu cầm đồ”.

Chính phủ ngay lập tức trả đũa. Cổ phiếu của Alibaba đã mất giá, còn Mã thì tụt hạng trong danh sách những người giàu có và biến mất khỏi tầm nhìn của công chúng. Đầu năm sau, Tập bắt đầu phát động chiến dịch “thịnh vượng chung” và cuộc đàn áp lan rộng đến bất kỳ công ty nào bị coi là không phù hợp với các giá trị bình đẳng của chiến dịch này.

Trong kỷ nguyên mới này, trở nên quá giàu là điều nguy hiểm. Có rất nhiều câu chuyện về việc nhà nước mở những cuộc điều tra chống lại ông trùm kinh doanh này hoặc nhà tài chính kia. Áp lực đang làm cạn kiệt các quỹ đầu tư mạo hiểm, khiến những người trẻ tuổi sợ hãi tránh xa các nghề nghiệp giúp làm giàu nhanh như ngân hàng đầu tư. Số lượng triệu phú rời khỏi Trung Quốc đã tăng lên và đạt đỉnh vào năm ngoái ở mức 15.000 người – cao hơn hẳn con số di cư khỏi bất kỳ quốc gia nào khác.

Khu vực tư nhân cũng đang thoái lui. Kể từ năm 2021, thị trường chứng khoán đã trượt dốc, nhưng các công ty nhà nước lại tăng tỉ lệ vốn hóa thị trường thêm hơn 33%, lên gần 50%.

Trung Quốc hiện là thị trường chứng khoán lớn duy nhất trên thế giới nơi các công ty nhà nước có giá trị thị trường ngang bằng với các công ty tư nhân. Tài sản cá nhân cũng giảm mạnh trong ba năm qua; số lượng tỷ phú đã giảm 35% ở Trung Quốc, ngay cả khi đã tăng 12% ở phần còn lại của thế giới.

Những người siêu giàu Trung Quốc đang ngày càng tìm cách ẩn mình. Trở thành ông trùm giàu nhất nước Mỹ và bạn có thể khởi động chương trình không gian của riêng mình. Còn ở Ấn Độ, bạn có thể tổ chức một đám cưới tốn kém hàng tỷ đô la cho con mình. Nhưng ở Trung Quốc, bạn sẽ tìm cách để từ bỏ danh hiệu mới – và tránh trở thành mục tiêu của chính phủ.

Ruchir Sharma là chủ tịch của Rockefeller International. Cuốn sách mới nhất của ông là 'What Went Wrong With Capitalism'

<https://nghienccuquocte.org/2024/10/03/o-trung-quoc-lam-giau-khong-con-la-vinh-quang/>